

УДК 94:327+355.01(061.1ЄС+477)

<https://doi.org/10.46869/2707-6776-2025-32-6>

Пошедін О.І.

<https://orcid.org/0000-0002-9253-5285>

РЕАКЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ НА РОСІЙСЬКУ АГРЕСІЮ ПРОТИ УКРАЇНИ (2014-2021 РР.)

Досліджується реакція Європейського Союзу на російську агресію проти України протягом 2014-2021 рр. Встановлено, що на політичному рівні Євросоюз рішуче засудив неспровоковане порушення Російською Федерацією суверенітету та територіальної цілісності України. Незважаючи на досить тривалу ратифікацію Угоди про асоціацію державами-членами ЄС і відтермінування через російську протидію своєчасного запуску зони вільної торгівлі, ЄС запровадив для України режим автономних торговельних преференцій, що стало конкретним і відчутним заходом економічної підтримки Києва. Російська агресія, а також підписання і ратифікація Угоди про асоціацію жодним чином не вплинули на позицію ЄС щодо перспективи членства в ньому України. Наприкінці 2021 р. членство України в ЄС не обговорювалося, натомість Євросоюз надав Києву значну макрофінансову допомогу. Ці кошти використовувалися з метою зменшення зовнішнього фінансового тиску на Україну, поліпшення її платіжного балансу та забезпечення бюджетних потреб. Не можна применювати і морального значення безвізового режиму, який ЄС запровадив з Україною у 2017 р. Необхідно зауважити, що рішення стосовно макрофінансової допомоги і лібералізації візового режиму ухвалювалися ЄС із розумінням скрутної ситуації, яка склалася в Україні з початком 2014 р. і були справжнім виявом підтримки української держави. У відповідь на російську окупацію Криму вже у березні 2014 р. запроваджено перші санкції проти російських посадовців, причетних до дій, що порушують територіальну цілісність України. Така реакція видається занадто обережною, адже важко уявити, що від самого початку кримські події та подальше російське вторгнення на сході України відбувалися без участі керівництва РФ і схвалення ним цих агресивних дій. Ситуація частково змінилася лише після збиття пасажирського літака Malaysia Airlines та загибелі громадян ЄС.

Зроблено висновок, що на фоні російської агресії ЄС усіяко підтримував Україну політично й економічно, спонукаючи українське керівництво до проведення необхідних реформ через наступні механізми: Угода про асоціацію, макрофінансова допомога, План дій візової лібералізації. Водночас антиросійська санкційна політика ЄС була досить пасивною. Така нерішуча реакція ЄС на факт брутального порушення Статуту ООН заохотила Москву до повномасштабного вторгнення в Україну у 2022 р.

Ключові слова: Європейський Союз, Україна, Росія, російська агресія.

Для України європейська інтеграція – це шлях модернізації економіки, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, утвердження верховенства права, впровадження передових методів державного управління. Європейська інтеграція є одним із інструментів, який здатен перетворити Україну на стабільну й успішну державу. Саме цього і побоюється Росія. Невипадково серед інших завдань т.зв. «денацифікації» України російські державні ЗМІ називають її деєвропеїзацію [1]. Отже, політика ЄС щодо України

у контексті російської агресії має важливе значення для майбутнього розвитку України.

Нині наявна значна кількість публікацій, які висвітлюють політику ЄС у період 2014-2021 рр. А. Мартинов вважає, що Євросоюз критично поставився до анексії Криму та початку російської «гібридної війни» проти України. Але тоді домінували переконання європейських еліт, щодо можливості замирення РФ, навіть коштом українського суверенітету і територіальної цілісності [2]. С. Віднянський розглядав еволюцію взаємовідносин України та ЄС упродовж 2014-2022 рр., від підписання Угоди про асоціацію і до надання Україні офіційного статусу кандидата на вступ до Євросоюзу у 2022 р. [3]. К. Крук аналізувала, як Євросоюз відреагував на анексію Криму Росією. На її думку, політика санкцій ЄС проти Росії за анексію Криму була занадто м'якою [4]. М. Рабінович та А. Пінтш стверджують, що крім очевидних факторів, як-то масштаб і жорстокість нападу Росії на Україну в 2022-му, а також громадська думка в західних країнах, потужна реакція на повномасштабне російське вторгнення також пояснюються динамікою відносин між ЄС та Україною від 2014 р. [5]. А. Шмідт-Фельцманн вважає, що на початку російської анексії Криму в ЄС переважала дипломатична обережність, а порушення Росією цілісності України, всупереч європейській риториці і фактам, було недостатньо серйозним для того, щоб усі країни ЄС схвалили більш жорсткіший підхід до РФ [6]. Х. Сюрсені і Г. Розен наголошують, що аргументи стосовно необхідності реагування на порушення права на самовизначення, були ключем до згоди серед держав-членів щодо антиросійських санкцій. Додаткова причина цієї згоди полягала у тому, що постраждали саме європейські громадяни (після збиття пасажирського літака Malaysia Airlines у липні 2014 р.). За інших рівних умов, роблять висновок автори, згоди щодо санкцій було б набагато важче досягти [7].

Незважаючи на внесок цих і багатьох інших досліджень у вивчення реакції ЄС на російську агресію проти України, нині ще бракує праць, де це питання розглядалося б комплексно й різнобічно. Тож постає потреба комплексно дослідити реакцію ЄС на російську агресію проти України протягом 2014-2021 р.

Ухвалення Угоди про асоціацію

21 березня 2014 р. у Брюсселі лідери України та ЄС підписали політичну частину Угоди. Зокрема було підписано Преамбулу, статтю 1, розділи I «Загальні принципи», II «Політичний діалог та реформи, політична асоціація, співробітництво та конвергенція у сфері зовнішньої та безпекової політики» і VII «Інституційні, загальні та прикінцеві положення» Угоди. 27 червня 2014 р. під час засідання Ради ЄС президентом України та керівництвом Європейського Союзу і главами держав та урядів 28-ми країн-членів ЄС підписано економічну частину Угоди – розділи III «Юстиція, свобода та безпека», IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею», V «Економічне та

галузеве співробітництво» й VI «Фінансове співробітництво та положення щодо боротьби із шахрайством» [8].

Варто нагадати, що ці події відбувалися в умовах російської агресії проти України, окупації Криму й окремих районів Луганської і Донецької областей. У цій ситуації окремі держави-члени ЄС не поспішали ратифікувати Угоду. Нідерланди зробили це останніми у червні 2017 р. [9] і лише після консультативного референдуму 6.04.2016, на якому 61% виборців, що взяли в ньому участь, проголосували проти затвердження угоди [10]. Ратифікація супроводжувалася офіційним застереженням, що положення Угоди не передбачають для Королівства Нідерландів жодних зобов'язань стосовно участі у будь-якій формі військового співробітництва, без шкоди для зобов'язань, які Королівство має як держава-член ЄС [11]. Можна припустити, що це застереження з'явилося через побоювання громадян Нідерландів бути втягнутими у бойові дії проти РФ. Одними з перших, у 2014-му, Угоду ратифікували Латвія, Литва, Мальта, Румунія, Словаччина та Болгарія [9]. Відтак 1.09.2017, після ратифікації всіма державами-членами, Угода про асоціацію між Україною та ЄС набула чинності у повному обсязі.

У квітні 2014 р. Єврокомісія вирішила створити Групу підтримки України. Тодішній президент Єврокомісії Ж.М. Баррозу зазначив, що це рішення забезпечить українській владі підтримку при проведенні необхідних для стабілізації країни політичних і економічних реформ [12].

Розділ Угоди «Торгівля та питання, пов'язані з торгівлею» мав набути чинності наприкінці 2014 р., але через протидію Росії запуск зони вільної торгівлі було відкладено для проведення тристоронніх консультацій Україна-ЄС-Росія. Євросоюз пішов на безпрецедентний крок, погодившись на ці консультації. Можна припустити, що такі поступки РФ зроблено через неусвідомлення керівництвом ЄС справжньої мети агресії проти України і віру в те, що з Москвою можна домовитись дипломатичним шляхом. Ці ілюзії зникли досить швидко і 27 квітня 2015 р. на саміті Україна-ЄС було наголошено на необхідності початку роботи ЗВТ з 1 січня 2016 р. [13]. Своєю чергою, Єврокомісія оприлюднила список міфів щодо ЗВТ між Україною та ЄС, які поширювалися роспропагандою задля дезінформації українців і європейців [14].

Ще до набрання чинності Угодою про асоціацію Євросоюз запровадив для України режим автономних торговельних преференцій – одностороннє (з боку ЄС) скасування ввізних мит, яке стосувалося 94,7% від усього обсягу промислових товарів та 83,4% сільськогосподарських товарів і харчової продукції, що імпортуються Євросоюзом з нашої держави. З початком роботи ЗВТ режим автономних торговельних преференцій для України завершився [15]. На погляд ЄС, це рішення стало конкретним і відчутним заходом підтримки, економічна вигода від якого для України сягала близько 500 млн

євро на рік, з яких майже 400 млн припадало на сільськогосподарський сектор [16].

У липні 2022 р. Євросоюз опублікував звіт щодо реалізації Україною Угоди про асоціацію. У звіті описано впровадження реформ у рамках Угоди від моменту опублікування останнього звіту 1.12.2020 до початку військової агресії Росії 24.02.2022. У документі зазначається, що незважаючи на виклики через дестабілізаційні дії Росії та COVID-пандемію ключові реформи в Україні набули нового імпульсу [17].

Російська агресія проти України, яка розпочалася у 2014 р., а також підписання і ратифікація Угоди про асоціацію жодним чином не вплинули на позицію Євросоюзу щодо перспективи членства в ньому України. Майбутнє членство української держави в ЄС в Угоді про асоціацію не згадується, а керівництво Євросоюзу всіляко уникало розмов про перспективи повноправного членства України. Серед держав-членів ЄС теж не існувало консенсусу щодо перспектив європейської інтеграції України. Рішуче заперечувала членство України в ЄС Німеччина. У липні 2016 р. на цьому вчоргове наголосила речниця німецького МЗС, зазначивши, що на сьогодні для офіційного Берліна перспектива прийняття України до складу Євросоюзу не стоїть на порядку денному [18]. Аналогічну позицію неодноразово висловлювала і тодішній канцлер Німеччини А. Меркель. У червні 2016 р., говорячи про шанси України стати повноправним членом ЄС, вона заявила, що не схильна пробуджувати порожні надії, а приєднання України до ЄС не стоїть на порядку денному [19].

Санкції Європейського Союзу проти Російської Федерації

17 березня 2014 р. Рада закордонних справ ЄС засудила референдум у Криму та не визнала його результати, одночасно запровадивши комплекс обмежувальних заходів щодо 21-ї посадової особи, причетної до дій, які загрожують територіальній цілісності України. Надалі перелік постійно збільшувався і станом на 2021 р. налічував 177 осіб та 48 організацій [20]. 23 червня 2014 р. Рада ЄС ухвалила заходи щодо реалізації загальноєвропейської політики у відповідь на анексію Криму. У червні 2021 р. ці обмежувальні заходи містили зокрема заборону на продаж, постачання, передачу або експорт товарів і технологій у таких секторах: транспорт, телекомунікації, енергетичний сектор, пошук, розвідка та видобуток нафти, газу та мінеральних ресурсів [21]. Усі ці санкції застосовувалися виключно проти осіб і підприємств, які були пов'язані з окупацією Криму і не поширювалися на всю РФ. Така реакція видається досить дивною, адже важко уявити, що від самого початку кримські події та подальше російське вторгнення на сході України відбувалися без участі та схвалення з боку керівництва РФ. Ситуація змінилася після збиття пасажирського літака Malaysia Airlines (рейс МН17) і загибелі громадян ЄС. Нові санкції обмежували доступ певних російських банківських установ до первинних та вторинних євrorинків

капіталу, вводили заборону на експорт та імпорт зброї, а також на експорт товарів подвійного призначення. До того ж заборонялися прямий чи опосередкований продаж, постачання, передача або експорт технологій, придатних для глибоководної та арктичної розвідки і видобутку нафти [22]. Крім санкцій проти російських громадян у березні 2014 р. під обмежувальні заходи ЄС потрапили колишні українські посадовці, відповідальні за незаконне привласнення державних коштів та за порушення прав людини в Україні [23].

Незважаючи на санкції, протягом 2014-2021 рр. Євросоюз і Росія підтримували активні торговельні відносини. У 2021 р. РФ була п'ятим за обсягами двосторонньої торгівлі партнером ЄС. Тоді загальний товарообіг між ЄС і Росією становив 257,5 млрд євро. Ще раніше, у 2019 р., ЄС виступав найбільшим інвестором Росії. Обсяг прямих іноземних інвестицій у РФ склав 311,4 млрд євро, тоді як обсяг прямих інвестицій Росії в ЄС оцінювався в 136 млрд євро [24]. Варто зазначити, що у 2021 р. Росія і для України була важливим торговельним партнером. За даними Державної митної служби України, зростання торгівлі між країнами тоді становило майже 39%, а загальний товарообіг складав 10,1 млрд дол. США: постачання російських товарів до України – 6,65 млрд, українських до Росії – 3,44 млрд [25].

Макрофінансова допомога ЄС Україні

Євросоюз надавав підтримку Україні за допомогою низки механізмів, серед яких на окрему увагу заслуговує макрофінансова допомога (МФД). МФД – це форма фінансової допомоги країнам-партнерам ЄС, які переживають кризу платіжного балансу. МФД розроблено для країн, географічно, економічно та політично близьких до ЄС. До них належать держави-кандидати та потенційні кандидати, країни, що межують з Євросоюзом, на які поширюється Європейська політика сусідства та, за певних обставин, інші треті країни. Мета МФД полягає у відновленні стабільної зовнішньої фінансової ситуації, водночас заохочуючи економічні зміни та структурні реформи. МФД є доповненням до фінансування МВФ і виступає заходом екстреної допомоги, який не призначений для надання регулярної фінансової підтримки економічного й соціального розвитку. МФД надається траншами з прив'язкою до виконання умов, спрямованих на зміцнення макроекономічної та фінансової стабільності. Ці умови, зазвичай, зосереджуються на управлінні державними фінансами і фіскальній реформі, але можуть торкатися й інших сфер [26].

Рішення щодо виділення коштів у рамках МФД І ЄС ухвалив на початку 2013 р. Умови надання позики було згруповано за чотирма напрямками: управління державними фінансами, торгівля і оподаткування, запровадження міжнародних стандартів фінансової звітності і підготовка впровадження законодавства ЄС у сфері фінансових послуг, а також реформа газової галузі України [27]. Ратифікація ж відповідного меморандуму у Верховній Раді відбулася тільки у березні 2014 р. [28]. Як можна побачити, від часу укладення меморандуму до його ухвалення Україною минув рік. Це можна пояснити тим,

що українське керівництво часів президентства В. Януковича не було зацікавлене у проведенні демократичних реформ і боротьбі з корупцією, на яких наполягав ЄС. Перший транш у розмірі 100 млн євро було виплачено у травні 2014 р., за ним послідував другий транш на 260 млн у листопаді того ж року. Останній транш у 250 млн євро надійшов в Україну у квітні 2015 р. [29].

На тлі політичних подій 2014 р. в Україні та гострої кризи платіжного балансу, Єврокомісія запропонувала МФД II на суму до 1 млрд євро. Пропозиція супроводжувалася детальною оцінкою економічних викликів, з якими стикається Україна. Пропозицію Комісії було схвалено 14 квітня 2014 р., а два транші по 500 млн євро щороку виплачено у червні та грудні того ж року [29].

Україна запросила додаткову фінансову допомогу від ЄС та інших міжнародних партнерів наприкінці 2014 р. 8 січня 2015 р. Єврокомісія запропонувала 3-тю програму МФД для України на суму до 1,8 млрд євро, а 15.04.2015 це рішення ухвалено остаточно. 22 липня 2015 р. до України надійшов перший транш у межах цієї програми (600 млн євро), 4 квітня 2017 р. – другий (також 600 млн). Третій транш у розмірі 600 млн євро могло бути виплачено за умови реалізації пакету з 21-го зобов'язання, погоджених із українською владою. Проте Україна не виконала чотири зобов'язання, зокрема два, які були спрямовані на запобігання корупції. За цих обставин Єврокомісія не змогла виділити останній транш у рамках МФД III [29]. Водночас на погляд ЄС, МФД III відіграла важливу роль у вирішенні проблем платіжного балансу України та реалізації ключових структурних реформ. Вона дозволила заощадити бюджетні кошти та слугувала каталізатором для додаткової фінансової підтримки і довіри інвесторів. Пакет умов МФД III було повністю узгоджено з відповідною програмою МВФ, що створило політично кумулятивний ефект і сприяло мобілізації української влади навколо важливих реформ, особливо у сферах, не охоплених іншими міжнародними донорськими програмами [30].

Після запиту української влади на додаткову макрофінансову допомогу, 4 липня 2018 р. було ухвалено рішення про четверту посиль програму МФД для України, сумою до 1 млрд євро. Два транші по 500 млн кожен виплачено у листопаді 2018 р. і травні 2020 р. З урахуванням даних виплат, ЄС із 2014 р. надав Україні 3,8 млрд євро у вигляді кредитів МФД. Це найбільша сума макрофінансової допомоги, яку ЄС виділив будь-якій одній країні-партнеру [29].

Запровадження безвізового режиму між Україною та ЄС

Для великої кількості українців можливість вільно подорожувати Європою стало справжнім і реально відчутним досягненням політики європейської інтеграції. За результатами соціологічного дослідження фонду «Демократичні ініціативи» та Центру Разумкова у червні 2017 р., запровадження безвізового режиму з країнами ЄС виявилось дуже важливим для 39% громадян України

[31]. І хоча безвізовий режим не зробив Україну ближчою до членства в Євросоюзі, він має важливе моральне значення для багатьох українських громадян.

27 травня 2014 р. Єврокомісія затвердила 4-ту доповідь про прогрес України у виконанні Плану дій щодо лібералізації ЄС візового режиму для громадян України. Зазначений документ констатував, що Україна виконала всі вимоги першої (законодавчої) фази Плану дій. Відповідно Комісія рекомендувала перехід до другої (імплементаційної) фази виконання Плану дій [32]. У грудні 2015 р. Єврокомісія остаточно ухвалила вже 6-й звіт з виконання Україною вимог Плану дії візової лібералізації. У звіті наголошувалося, що прогрес, досягнутий Україною у виконанні контрольних показників другої фази Плану, заслуговує на увагу, зокрема з огляду на виняткові обставини та внутрішні і зовнішні виклики, з якими зіткнулася наша країна. Ґрунтуючись на результатах постійного моніторингу та звітності, а також зобов'язаннях, взятих українським керівництвом, Комісія зробила висновок, що Україна відповідає критеріям лібералізації візового режиму [33].

Попри те, що звіт констатує виконання Україною всіх вимог Плану дій щодо візової лібералізації, в ньому побічно визнається, що Україна не завершила виконання деяких пунктів плану в частині боротьби з корупцією. Однак Єврокомісія погодилася запустити процес скасування віз, не очікуючи завершення виконання цих пунктів, базуючись на обіцянці української влади завершити цю роботу. Зокрема, прем'єр-міністр та президент України надали ЄС гарантії завершення в першому кварталі 2016 р.: ефективного запуску Національного антикорупційного бюро (НАБУ); формування Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (САП); остаточно створення та початку роботи Національної агенції з питань запобігання корупції (НАЗК); внесення змін до держбюджету, де буде передбачено фінансування згаданих структур [34].

Наприкінці 2016 р. було вирішено, що лібералізація візового режиму для України та Грузії набуде чинності одночасно зі стартом роботи нового механізму призупинення безвізового режиму. У грудні 2016 р. Європарламент і Рада ЄС погодили цей новий механізм [35]. Нарешті, після всіх узгоджень, безвізовий режим між Україною та ЄС запрацював 11.09.2017 [36].

Такий тривалий процес надання безвізового режиму Україні, незважаючи на позитивні рішення Єврокомісії, пояснюється позицією Франції, яка намагалася заморозити всі процеси візової лібералізації до обрання нового президента Франції. Французька влада побоювалася, що лібералізація візового режиму для України буде використана у виборчій кампанії представниками правих і крайніх правих сил як доказ неспроможності соціалістів оберігати країну від імміграційних ризиків [37].

Отже, на політичному рівні Євросоюз рішуче засудив неспровоковане порушення Росією суверенітету та територіальної цілісності України. Незважаючи на досить тривалу ратифікацію Угоди про асоціацію державами-

членами ЄС і відтермінування через російську протидію своєчасного запуску ЗВТ, Європейський Союз запровадив для України режим автономних торговельних преференцій, що стало конкретним і відчутним заходом економічної підтримки України. Російська агресія, яка розпочалася у 2014 р., а також підписання та ратифікація Угоди про асоціацію не позначилися на позиції ЄС щодо перспективи членства. Наприкінці 2021 р. членство України в ЄС не обговорювалося.

Євросоюз надав Україні значну макрофінансову допомогу. Ці кошти використовувались із метою зменшення зовнішнього фінансового тиску на Україну, поліпшення її платіжного балансу та забезпечення бюджетних потреб. Не можна применшувати і морального значення безвізового режиму між Україною та ЄС, запровадженого у 2017 р. Необхідно зауважити, що рішення стосовно макрофінансової допомоги і лібералізації візового режиму ухвалювалися ЄС з розумінням скрутної ситуації, яка склалася в Україні з початком 2014 р., і були справжнім виявом підтримки української держави.

У відповідь на російську окупацію Криму вже у березні 2014 р. ЄС запровадив перші санкції проти російських посадових осіб, причетних до дій, що порушують територіальну цілісність України. Така реакція Євросоюзу вочевидь була занадто обережною, адже важко уявити, що від самого початку кримські події і подальше російське вторгнення на Сході України відбувалися без участі та прямого схвалення з боку керівництва РФ. Ситуація дещо змінилася лише після збиття пасажирського літака Malaysia Airlines і загибелі в ньому громадян ЄС.

На фоні російської агресії Євросоюз усіляко підтримував Україну політично й економічно, спонукаючи українське керівництво до проведення необхідних реформ через наступні механізми: Угода про асоціацію, макрофінансова допомога, План дій щодо візової лібералізації. Водночас антиросійська санкційна політика ЄС виявилася досить пасивною. Можна зробити висновок, що така нерішуча реакція ЄС на брутальне порушення Москвою Статуту ООН заохотила РФ до повномасштабного вторгнення в Україну 24.02.2022.

У контексті російського вторгнення в Україну доцільно порівняти реакцію ЄС на агресію 2022 р. з подіями 2014-2021 рр. Саме це і може стати напрямом подальших наукових досліджень українських науковців.

Список використаних джерел та літератури

1. Сергейцев Т. Что Россия должна сделать с Украиной. URL: <https://ria.ru/20220403/ukraina-1781469605.html>
2. Мартинов А. Еволюція політики Європейського Союзу щодо російсько-української війни (2014-2022). *Європейські історичні студії*. 2022. № 23. URL: <http://eustudies.history.knu.ua/uk/evolyutsiya-politiki-yevropejskogo-soyuzu-shhodo-rosijsko-ukrayinskoyi-vijni-2014-2022/#>
3. Віднянський С. Україна – Європейський Союз: новий етап взаємовідносин в умовах російсько-української війни 2014-2022 рр. *Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки*. 2022. № 31. С. 10-37.

4. Kruk K. The Crimean Factor: How the European Union Reacted to Russia's Annexation of Crimea. URL: <https://warsawinstitute.org/crimean-factor-european-union-reacted-russias-annexation-crimea/>
5. Rabinovych M., Pintsch A. From the 2014 Annexation of Crimea to the 2022 Russian War on Ukraine: Path Dependence and Socialization in the EU–Ukraine Relations. *JCMS*. 2024. V. 62 (5). P. 1239-1259. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/jcms.13572>
6. Schmidt-Felzmann A. Is the EU's failed relationship with Russia the member states' fault? *L'European Formation*. 2014. № 4 (4). P. 40-60.
7. Sjursen H., Rosén, G. Arguing Sanctions. On the EU's Response to the Crisis in Ukraine. *Journal of Common Market Studies*. 2017. № 55 (1). P. 20-36.
8. Ministry of Foreign Affairs of Ukraine. Ukraine-EU Association Agreement. URL: <https://mfa.gov.ua/en/about-ukraine/european-integration/eu-ukraine-association-agreement>
9. Association Agreement between the European Union and the European Atomic Energy Community and their Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part. Ratification Details. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/documents/treaties-agreements/agreement/?id=2014045>
10. Нідерланди оприлюднили офіційні результати референдуму. URL: <https://web.archive.org/web/20160413094435/http://www.pravda.com.ua/news/2016/04/12/7105283/>
11. Declaration / reservation. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/documents/treaties-agreements/ratification/?id=2014045&partyid=NL&doclanguage=en>
12. European Commission. Support Group for Ukraine. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_14_413
13. The 17th EU-Ukraine Summit, 27 April 2015. URL: <https://mfa.gov.ua/en/about-ukraine/european-integration/ukraine-eu-summits>
14. Trilateral Talks on EU-Ukraine DCFTA – Distinguishing between Myths&Reality. URL: https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/documents/d-ru/dv/dru_20160120_05/dru_20160120_05en.pdf
15. Зона вільної торгівлі між Україною та ЄС. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/torgoveln-ekonomichne-spivrobitnictvo-ukrayina-yes/zona-vilnoyi-torgivli-mizh-ukrayinoyu-ta-yes>
16. European Commission proposes temporary tariff cuts for Ukrainian exports to the EU. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_14_250
17. Ukraine: EU report notes important steps taken in the implementation of there form agenda. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_4706
18. Сааков В. У Берліні не бачать перспектив членства України в ЄС в осяжному майбутньому. URL: <http://www.dw.com/uk/y-berlini-ne-bachaty-perspektiv-chenstva-ukrayini-v-es-v-osyazhnomu-maybutnyomu/a-19371451>
19. Жолквер М. Гройсман у Берліні: чи є в України шанс стати членом ЄС? URL: <http://www.dw.com/uk/grojsman-u-berlini-chi-e-v-ukrayini-shans-stati-chenom-es/a-19360457>
20. EU sanctions. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/en/2633-relations/spivpracya-ukrayina-yes-u-sferi-zovnishnoyi-politiki-i-bezpeki/sankciyi-yes-u-vidpovid-na-agresiyu-rosiyi-ta-proti-kolishnih-visokoposadovciv-ukrayini>
21. Consolidated text: Council Decision 2014/386/CFSP of 23 June 2014 concerning restrictive measures in response to the illegal annexation of Crimea and Sevastopol. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02014D0386-20210623>
22. Council Decision 2014/512/CFSP of 31 July 2014 concerning restrictive measures in view of Russia's actions destabilising the situation in Ukraine. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dec/2014/512/oj/eng>

23. Council Decision 2014/119/CFSP of 5 March 2014 concerning restrictive measures directed against certain persons, entities and bodies in view of the situation in Ukraine. URL: [https://eur-lex.europa.eu/eli/dec/2014/119\(1\)/oj/eng](https://eur-lex.europa.eu/eli/dec/2014/119(1)/oj/eng)
24. EU trade relations with Russia. URL: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/russia_en
25. Попри війну Україна та Росія торік наростили обсяги торгівлі. URL: <https://epravda.com.ua/news/2022/02/09/682210/>
26. Macro-Financial Assistance (MFA). URL: https://economy-finance.ec.europa.eu/eu-financial-assistance/macro-financial-assistance-mfa_en
27. Memorandum of Understanding between the European Union and Ukraine for Macro-Financial Assistance for Ukraine of up to EUR 610 million. URL: https://ec.europa.eu/economy_finance/eu_borrower/mou/mou_eu_ukraine1_en.pdf
28. Expost evaluation of MFA operations in Ukraine. URL: https://commission.europa.eu/about/departments-and-executive-agencies/economic-and-financial-affairs/evaluation-reports-economic-and-financial-affairs-policies-and-spending-activities/ex-post-evaluation-mfa-operations-ukraine_en
29. European Commission. Economy and Finance. Ukraine. URL: https://economy-finance.ec.europa.eu/international-economic-relations/candidate-and-neighbouring-countries/neighbouring-countries-eu/neighbourhood-countries/ukraine_en
30. Evaluation of DECISION (EU) 2015/601 of the European Parliament and of the Council of 15 April 2015 providing further Macro-financial assistance to Ukraine. URL: https://commission.europa.eu/document/download/bdc87744-cbd9-4a47-9d97-7e70ab2e7d23_en?filename=com_2021_169_f1_report_from_commission_en_v4_p1_1179039.pdf
31. Visa-free regime for Ukraine – public opinion. URL: <https://dif.org.ua/en/article/visa-free-regime-for-ukraine-public-opinion>
32. Україна переходить на 2-гу фазу Плану дій з лібералізації візового режиму. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/news/23606-ukrajina-perehodity-na-2-gu-fazu-planu-dij-z-liberalizaciji-vizovogo-rezhimu>
33. Commission Progress Report: Ukraine meets criteria for visa liberalisation. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_15_6367
34. «Безвізовий звіт» не містить додаткових умов скасування віз для українців. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2015/12/18/7042456/>
35. Visa suspension mechanism: Parliament and Council negotiators strike a deal. URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20161128IPR53515/visa-suspension-mechanism-parliament-and-council-negotiators-strike-a-deal>
36. Visa-free travel for Ukrainians comes into force. URL: https://www.eeas.europa.eu/node/21907_en
37. Посельський В. Призупинення безвізу і вплив Франції: як це працюватиме та коли можливе скасування віз. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2016/11/29/7058138/>

References

1. Serhejcev, T. (2022). Chto Rossyya dolzhna sdelat" s Ukrainoj. [Online]. Available from: <https://ria.ru/20220403/ukraina-1781469605.html> [In Russian].
2. Martynov, A. (2022). The evolution of the policy of the European Union regarding the russian-ukrainian war (2014–2022). *European Historic Studies*, 23 [Online]. Available from: <http://eustudies.history.knu.ua/uk/evolyutsiya-politiki-yevropejskogo-soyuzu-shhodo-rosijsko-ukrayinskoyi-vijni-2014-2022/#> [In Ukrainian].
3. Vidnyanskyj, S. (2022). Ukraine – European union: a new phase of relations in the context of the 2014 – 2022 Russia – Ukraine war. *International Relations of Ukraine: Scientific Searches and Findings*, 31, pp. 10-37. [In Ukrainian].

4. Kruk, K. (2019). The Crimean Factor: How the European Union Reacted to Russia's Annexation of Crimea. [Online]. Available from: <https://warsawinstitute.org/crimean-factor-european-union-reacted-russias-annexation-crimea/> [In English].
5. Rabinovych, M., Pintsch, A. (2024). From the 2014 Annexation of Crimea to the 2022 Russian War on Ukraine: Path Dependence and Socialization in the EU–Ukraine Relations. *JCMS*, V. 62 (5), pp. 1239-1259. [Online]. Available from: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/jcms.13572> [In English].
6. Schmidt-Felzmann, A. (2014). Is the EU's failed relationship with Russia the member states' fault? *L'Europe en Formation*, 4 (4), p. 40-60. [In English].
7. Sjursen, H. and Rosén, G. (2017). Arguing Sanctions. On the EU's Response to the Crisis in Ukraine'. *Journal of Common Market Studies*, 55 (1), pp. 20-36. [In English].
8. Ministry of Foreign Affairs of Ukraine. (2021). Ukraine-EU Association Agreement. [Online]. Available from: <https://mfa.gov.ua/en/about-ukraine/european-integration/eu-ukraine-association-agreement> [In English].
9. Association Agreement between the European Union and the European Atomic Energy Community and their Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part. Ratification Details. [Online]. Available from: <https://www.consilium.europa.eu/en/documents/treaties-agreements/agreement/?id=2014045> [In English].
10. Niderlandy opryudnyly oficijni rezul'taty referendumu. (2016) [Online]. Available from: <https://web.archive.org/web/20160413094435/http://www.pravda.com.ua/news/2016/04/12/7105283/> [In Ukrainian].
11. Declaration / reservation. (2017). [Online]. Available from: <https://www.consilium.europa.eu/en/documents/treaties-agreements/ratification/?id=2014045&partyid=NL&doclanguage=en> [In English].
12. European Commission. (2014). *Support Group for Ukraine*. [Online]. Available from: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_14_413 [In English].
13. The 17th EU-Ukraine Summit, 27 April 2015. (2015). [Online]. Available from: <https://mfa.gov.ua/en/about-ukraine/european-integration/ukraine-eu-summits> [In English].
14. Trilateral Talks on EU-Ukraine DCFTA – Distinguishing between Myths & Reality. (2015). [Online]. Available from: https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/documents/d-ru/dv/dru_20160120_05/dru_20160120_05en.pdf [In English].
15. Zona vil'noyi torhivli mizh Ukrayinoyu ta YeS. [Online]. Available from: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/torgovelno-ekonomichne-spivrobitnictvo-ukrayina-yes/zona-vilnoyi-torgivli-mizh-ukrayinoyu-ta-yes> [In Ukrainian].
16. European Commission proposes temporary tariff cuts for Ukrainian exports to the EU. (2014). [Online]. Available from: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_14_250 [In English].
17. Ukraine: EU report notes important steps taken in the implementation of the reform agenda. (2022). [Online]. Available from: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_4706 [In English].
18. Saakov, V. (2016). U Berlini ne bachat" perspektiv chlenstva Ukrayiny v YeS v osyazhnomu majbutn"omu. [Online]. Available from: <http://www.dw.com/uk/y-berlini-ne-bachat-perspektiv-chlenstva-ukraini-v-ss-v-osyazhnomu-majbutn'omu/a-19371451> [In Ukrainian].
19. Zholkver, M. (2016). Hrojsman u Berlini: chy ye v Ukrayiny shans staty chlenom YeS? [Online]. Available from: <http://www.dw.com/uk/гройсман-у-берліні-чи-є-в-україни-шанс-стати-членом-сс-а-19360457> [In Ukrainian].
20. EU sanctions. (2021). [Online]. Available from: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/en/2633-relations/spivpracya-ukrayina-yes-u-sferi-zovnishnoyi-politiki-i-bezpeki/sankciyi-yes-u-vidpovidna-agresiyu-rosiyi-ta-proti-kolishnih-visokoposadovciv-ukrayini> [In English].
21. Consolidated text: Council Decision 2014/386/CFSP of 23 June 2014 concerning restrictive

- measures in response to the illegal annexation of Crimea and Sevastopol. (2021) [Online]. Available from: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02014D0386-20210623> [In English].
22. Council Decision 2014/512/CFSP of 31 July 2014 concerning restrictive measures in view of Russia's actions destabilising the situation in Ukraine. (2014). [Online]. Available from: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dec/2014/512/oj/eng> [In English].
23. Council Decision 2014/119/CFSP of 5 March 2014 concerning restrictive measures directed against certain persons, entities and bodies in view of the situation in Ukraine. (2014). [Online]. Available from: [https://eur-lex.europa.eu/eli/dec/2014/119\(1\)/oj/eng](https://eur-lex.europa.eu/eli/dec/2014/119(1)/oj/eng) [In English].
24. EU trade relations with Russia. (2024). [Online]. Available from: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/russia_en [In English].
25. Popry vijnu Ukrajina ta Rosiya torik narostyly obsyahy torhivli. (2022). [Online]. Available from: <https://epravda.com.ua/news/2022/02/09/682210/> [In Ukrainian].
26. Macro-Financial Assistance (MFA). (2025) [Online]. Available from: https://economy-finance.ec.europa.eu/eu-financial-assistance/macro-financial-assistance-mfa_en [In English].
27. Memorandum of Understanding between the European Union and Ukraine for Macro-Financial Assistance for Ukraine of up to EUR 610 million. (2013). [Online]. Available from: https://ec.europa.eu/economy_finance/eu_borrower/mou/mou_eu_ukraine1_en.pdf [In English].
28. Ex post evaluation of MFA operations in Ukraine. (2021). [Online]. Available from: https://commission.europa.eu/about/departments-and-executive-agencies/economic-and-financial-affairs/evaluation-reports-economic-and-financial-affairs-policies-and-spending-activities/ex-post-evaluation-mfa-operations-ukraine_en [In English].
29. European Commission. *Economy and Finance. Ukraine*. (2024). [Online]. Available from: https://economy-finance.ec.europa.eu/international-economic-relations/candidate-and-neighbouring-countries/neighbouring-countries-eu/neighbourhood-countries/ukraine_en [In English].
30. Evaluation of DECISION (EU) 2015/601 of the European Parliament and of the Council of 15 April 2015 providing further macro-financial assistance to Ukraine. (2021). [Online]. Available from: https://commission.europa.eu/document/download/bdc87744-cbd9-4a47-9d97-7e70ab2e7d23_en?filename=com_2021_169_f1_report_from_commission_en_v4_p1_1179039.pdf [In English].
31. Visa-free regime for Ukraine – public opinion. (2017) [Online]. Available from: <https://dif.org.ua/en/article/visa-free-regime-for-ukraine-public-opinion> [In English].
32. "Ukrayina perexodyt" na 2-hu fazu Planu dij z liberalizaciyi vizovoho rezhymu. (2014). [Online]. Available from: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/news/23606-ukrajina-perehodity-na-2-gu-fazu-planu-dij-z-liberalizaciji-vizovogo-rezhimu> [In Ukrainian].
33. Commission Progress Report: Ukraine meets criteria for visa liberalisation. (2015). [Online]. Available from: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_15_6367 [In English].
34. "Bezvizovyj zvit" ne mistyt" dodatkovyx umov skasuvannya viz dlya ukrajinciv. (2015). [Online]. Available from: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2015/12/18/7042456/> [In Ukrainian].
35. Visa suspension mechanism: Parliament and Council negotiators strike a deal. (2016). [Online]. Available from: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20161128IPR53515/visa-suspension-mechanism-parliament-and-council-negotiators-strike-a-deal> [In English].
36. Visa-free travel for Ukrainians comes into force. (2017). [Online]. Available from: https://www.eeas.europa.eu/node/21907_en [Accessed: 13 April 2025] [In English].
37. Poselsky, V. (2016). Pryzupynennya bezvizu i vplyv Franciyi: yak ce pracuyvatyme ta koly mozhlyve skasuvannya viz. [Online]. Available from: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2016/11/29/7058138/> [In Ukrainian].

Poshedin O. The European Union's Response to Russian Aggression against Ukraine (2014–2021).

The article examines the European Union's response to Russian aggression against Ukraine during 2014–2021. It is established that at the political level, the European Union strongly condemned the unprovoked violation of Ukraine's sovereignty and territorial integrity by the Russian Federation. Despite the rather lengthy ratification of the Association Agreement by the EU Member States and the postponement of the timely launch of the free trade area due to Russian opposition, the European Union introduced a regime of autonomous trade preferences for Ukraine, which became a concrete and tangible measure of economic support for Ukraine. The Russian aggression against Ukraine, as well as the signing and ratification of the Association Agreement, did not in any way affect the EU's position on the prospects for Ukraine's membership in the European Union. At the end of 2021, Ukraine's membership in the EU was not under discussion. The European Union provided Ukraine with significant macro-financial assistance. These funds were used to reduce external financial pressure on Ukraine, improve its balance of payments, and meet its budget needs. The moral significance of the visa-free regime that the European Union introduced with Ukraine in 2017 cannot be underestimated. It should be noted that the EU made the decisions regarding macro-financial assistance and visa liberalization with an understanding of the difficult situation that had developed in Ukraine since the beginning of 2014. It was a genuine manifestation of support for the Ukrainian state. In response to the Russian occupation of Crimea, the first sanctions were introduced in March 2014 against Russian officials involved in actions that violate the territorial integrity of Ukraine. This reaction of the European Union turns out to be too cautious because it is difficult to imagine that from the very beginning, the Crimean events and the subsequent Russian invasion of Eastern Ukraine took place without the participation and approval of the Russian leadership. The situation partially changed only after the shooting down of the Malaysia Airlines passenger plane and the deaths of EU citizens.

It is concluded that against the backdrop of Russian aggression, the European Union supported Ukraine politically and economically in every possible way and encouraged the Ukrainian leadership to carry out the necessary reforms through the following mechanisms: Association Agreement, macro-financial assistance, Visa Liberalization Action Plan. At the same time, the EU's sanctions policy against Russia was relatively passive. Such a hesitant response by the EU to Russia's brutal violation of the UN Charter encouraged Moscow to launch a full-scale invasion of Ukraine in 2022.

Keywords: European Union, Ukraine, Russia, Russian aggression.